

อายุความฟ้องร้องคดีอาญากรณีพนักงานอัยการและราษฎรเป็นโจทก์*

THE STATUTES OF LIMITATIONS IN CRIMINAL PROSECUTIONS BY PUBLIC PROSECUTORS AND PRIVATE INDIVIDUALS

จรรยาพร เหมรังษี

Jaruyaporn Hemrangsee

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Bachelor of laws program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus,

Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: Jaruyaporn13607@gmail.com

Tel: 065-949-4887

บทคัดย่อ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 26 มาตรา 27 เป็นสิทธิพื้นฐานของบุคคลทุกคน กฎหมายที่ตราออกมาจะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอกัน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 จึงต้องสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและหลักความเสมอภาค กล่าวคือ บุคคลผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการหรือผู้เสียหาย ย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์โดยเท่าเทียม ปัญหาสำคัญเกิดขึ้นจากการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลภายในกำหนด...นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ” โดยบทบัญญัติดังกล่าวถูกนำไปใช้แตกต่างกันระหว่างคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์กับคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ กล่าวคือ ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ อายุความย่อมหยุดนับทันทีเมื่อได้มีการฟ้องคดีและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลแล้ว ในขณะที่คดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์อายุความจะหยุดนับต่อเมื่อศาลได้ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งประทับฟ้องแล้ว ด้วยเหตุที่กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องใช้ระยะเวลาพอสมควร ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของผู้เสียหายโดยตรง กล่าวคือ ระยะเวลาดังกล่าวยังคงถูกนับรวมเป็นอายุความ ส่งผลให้คดีจำนวนไม่น้อยขาดอายุความไปในระหว่างการพิจารณาไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งที่ผู้เสียหายได้ดำเนินการฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาแล้ว เป็นการก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย เห็นสมควรกำหนดหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ให้คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์อายุความสะดุดหยุดลงเมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาล แม้ว่าศาลจะยังไม่มีคำสั่งประทับฟ้อง

คำสำคัญ: อายุความในการดำเนินคดีอาญา, อายุความ, ความเสมอภาคทางกฎหมาย

Abstract

Pursuant to Sections 26 and 27 of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017), such provisions guarantee the fundamental rights of all persons. Laws enacted by the State must therefore be enforced equally and uniformly upon all individuals. Consequently, Section 95 of the Penal Code must conform to the principles of the rule of law and equality before the law. In other words, persons vested with the authority to institute criminal proceedings,

* Received 5 May 2026; Revised 12 May 2026; Accepted 17 May 2026



whether Public Prosecutors or injured persons acting as private prosecutors, must be subject to the same legal standards on an equal basis. A significant issue arises from the enforcement of Section 95 paragraph one of the Penal Code, which provides that: “In a criminal case, if prosecution is not instituted and the offender is not brought before the Court within the prescribed period ... from the date of commission of the offence, the case shall be barred by prescription.” In practice, however, this provision has been applied differently between cases instituted by Public Prosecutors and those instituted by injured persons as private prosecutors. In cases where the Public Prosecutor is the plaintiff, the prescription period is suspended immediately upon the filing of the prosecution and the production of the accused before the Court. By contrast, in cases where the injured person acts as a private prosecutor, the prescription period is deemed suspended only after the Court has conducted a preliminary examination of the complaint and issued an order accepting the case for trial. Since the preliminary examination process generally requires a considerable period of time, such practice directly affects the rights of injured persons. Specifically, the period consumed by the preliminary examination continues to be counted as part of the prescription period, resulting in numerous cases becoming barred by prescription during the pendency of such examination, notwithstanding that the injured person had already instituted proceedings within the statutory period. This situation gives rise to inequality in the enforcement of the law. It is therefore appropriate that Section 95 of the Penal Code be amended so as to provide that, in cases instituted by private individuals, the prescription period shall be interrupted upon the filing of the complaint and the production of the offender before the Court, notwithstanding that the Court has not yet issued an order accepting the case for trial.

Keywords: Criminal Prescription, Statute of Limitations, Legal Equality

บทนำ

ประมวลกฎหมายอาญามีบทบาทเป็นเครื่องมือของรัฐในการกำหนดกรอบพฤติกรรมของบุคคลในสังคม โดยกำหนดว่าการกระทำใดเป็นความผิดและควรได้รับโทษในระดับใด จุดมุ่งหมายสำคัญไม่ใช่เพียงการลงโทษผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการป้องปราม (deterrence) การฟื้นฟูความสงบเรียบร้อย และการสร้างความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรม เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดอาญา ผลกระทบไม่ได้จำกัดอยู่เพียงผู้เสียหายโดยตรง แต่ยังกระทบต่อความปลอดภัยและความสงบสุขของสังคมโดยรวม ด้วยเหตุนี้ กฎหมายจึงมอบอำนาจให้รัฐโดยผ่าน “พนักงานอัยการ” เป็นผู้แทนของสังคมในการนำคดีขึ้นสู่ศาล อย่างไรก็ตาม ระบบกฎหมายไทยยังคงเปิดโอกาสให้ “ผู้เสียหาย” ใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาด้วยตนเองได้ด้วย ซึ่งสะท้อนแนวคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิของประชาชน มิให้ต้องพึ่งพารัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้เสียหายเห็นว่าหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการหรือดำเนินการล่าช้า การมีช่องทางกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นการถ่วงดุลอำนาจและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรม

ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาร่วมกันทั้งในกรณีที่พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดี คือ “อายุความฟ้องคดีอาญา” ซึ่งเป็นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ต้องดำเนินการฟ้องร้องและนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล หากพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว จะถือว่าคดี “ขาดอายุความ” ไม่สามารถนำมาฟ้องร้องได้อีก หลักการนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม โดยเหตุผลสำคัญของการกำหนดอายุความ คือ การรักษาคุณภาพของพยานหลักฐาน หากปล่อยให้สามารถฟ้องคดีได้โดยไม่จำกัด

เวลา อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่จำเลย ซึ่งอาจไม่สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังเป็นภาระต่อระบบศาลและกระบวนการยุติธรรมโดยรวม

ตามบทบัญญัติมาตรา 95 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดอายุความไว้ตามระดับความร้ายแรงของความผิด โดยใช้ “อัตราโทษขั้นสูง” เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา กล่าวคือ ยิ่งความผิดมีโทษร้ายแรงมาก อายุความก็จะยิ่งยาวนาน เช่น ความผิดที่มีโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต มีอายุความยาวถึง 20 ปี ขณะที่ความผิดเล็กน้อย เช่น โทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน จะมีอายุความเพียง 1 ปี หลักการนี้สะท้อนแนวคิดเรื่องความได้สัดส่วน (proportionality) ระหว่างความร้ายแรงของความผิดกับระยะเวลาที่รัฐควรมีสติในการดำเนินคดี นอกจากนี้ ยังมีเงื่อนไขสำคัญที่มักถูกมองข้าม คือ การนับอายุความจะเริ่มตั้งแต่ “วันกระทำความผิด” และจะต้องมีทั้งการ “ฟ้องคดี” และ “ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาล” ภายในระยะเวลาที่กำหนด หากขาดองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ฟ้องทันแต่ยังไม่ได้ตัวจำเลย หรือได้ตัวจำเลยแต่ยังไม่ฟ้อง ก็อาจทำให้คดีขาดอายุความได้ในบางกรณี

สำหรับขั้นตอนการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 วรรคหนึ่ง นั้นความแตกต่างระหว่างการฟ้องโดยพนักงานอัยการกับผู้เสียหายอยู่ที่กระบวนการเตรียมคดี โดยอัยการมักมีการรวบรวมพยานหลักฐานผ่านกระบวนการสอบสวนของรัฐ ขณะที่ผู้เสียหายต้องจัดเตรียมพยานหลักฐานด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ แต่ถึงอย่างไรก็ตามการเริ่มนับอายุความและการหยุดนับอายุความทั้งในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์และพนักงานอัยการเป็นโจทก์ควรมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเป็นอย่างเดียวกัน เพื่อไม่ให้สิทธิของผู้เสียหายได้รับการกระทบกระเทือน

ประเภทของอายุความในคดีอาญา

อายุความ หมายถึง ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิฟ้องคดี หรือดำเนินการเกี่ยวกับคดีที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าไม่มีการดำเนินการในกำหนดให้ถือว่าขาดอายุความ อันมีผลทำให้ไม่สามารถเรียกร้องฟ้องคดี หรือลงโทษผู้กระทำความผิดหรือจำเลยได้อีก (ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์ และไบรอัน เอ็ม เพียร์ซ, 2550)

ในคดีอาญา กฎหมายได้กำหนดอายุความอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ 1) อายุความฟ้องร้อง และ 2) อายุความล่วงเลยการลงโทษ จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายอาญาได้กำหนดให้กระบวนการทางกฎหมายทั้ง 2 ประการเป็นกระบวนการที่ต้องมีอายุความกำกับไว้ ประการแรก คือ กระบวนการฟ้องคดีอาญาเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาพิพากษาในชั้นศาลว่ามีความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่ และประการที่สองหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าได้มีการกระทำความผิดจริง ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ต้องโทษทางอาญาแล้ว การลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดก็ต้องเริ่มดำเนินการให้ได้ภายในอายุความด้วย (คณิต ณ นคร, 2560)

1. อายุความฟ้องร้อง หมายถึง กำหนดเวลาที่จะฟ้องคดี และได้ตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องยังศาล โดยอายุความในการฟ้องคดีอาญานั้น ในประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) จะมีการบัญญัติกำหนดอายุความในการฟ้องคดีเอาไว้ตามหลักกฎหมาย ส่วนในประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) คดีอาญาเป็นความผิดที่ถือว่ารบกวนความสงบเรียบร้อยของส่วนรวมซึ่งรัฐเป็นผู้ดูแล การฟ้องคดีอาญาจึงเป็นการทำแทนกษัตริย์ ดังนั้น แม้ระยะเวลาจะล่วงเลยไปนานเพียงใดกษัตริย์ก็ยังสามารถฟ้องคดีได้

หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญา ได้มีการกำหนดเรื่องเกี่ยวกับอายุความฟ้องร้องไว้ในมาตรา 95 - 97 (เกียรติจร วัจนะสวัสดิ์, 2562) สามารถแบ่งอธิบายแต่ละมาตราได้ดังนี้

มาตรา 95 เป็นบทมาตรานี้กำหนดเกี่ยวกับอายุความในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน มีเกณฑ์กำหนดอายุความโดยคำนวณจากอัตราโทษขั้นสูงของฐานความผิดที่โจทก์ฟ้องจำเลยเป็นหลัก กล่าวคือ กรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก 20 ปี โจทก์จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลภายในกำหนดอายุความ 20 ปี กรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกกว่า 7 ปี แต่ยังไม่ถึง 20 ปี โจทก์จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลภายในกำหนดอายุความ 15 ปี กรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกกว่า 1 ปี ถึง 7 ปี



โจทก์จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลภายในกำหนดอายุความ 10 ปี กรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกกว่า 1 เดือนถึง 1 ปี โจทก์จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลภายในกำหนดอายุความ 5 ปี และกรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกต่ำกว่า 1 เดือน หรือโทษปรับ หรือโทษอื่น ๆ โจทก์จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลภายในกำหนดอายุความ 1 ปี และเมื่อโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วอายุความในการฟ้องคดีจะสะดุดหยุดลง (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2567)

มาตรา 96 อายุความในคดีความผิดอันยอมความได้ กำหนดให้ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์หรือเป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยภายในกำหนดเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่มีรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิฉะนั้นคดีจะขาดอายุความ (วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, 2567)

มาตรา 97 กำหนดอายุความกรณีฟ้องขอให้กักกัน ถ้าจะฟ้องภายหลังการฟ้องคดีอันเป็นมูลให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกัน ต้องฟ้องภายในกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ฟ้องคดีนั้น มิฉะนั้นคดีขาดอายุความ

2. อายุความล่วงเลยการลงโทษ หมายถึง กำหนดเวลาที่จะได้ตัวผู้กระทำความผิดมาเพื่อรับโทษตามคำพิพากษาอันถึงที่สุด โดยให้เริ่มต้นนับอายุความตั้งแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุดหรือวันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วแต่กรณี (คณิต ฌ นคร, 2560) โดยที่ประมวลกฎหมายอาญามีความประสงค์ที่จะให้มีการลงโทษผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดในเวลาอันสมควร ฉะนั้น ถ้าไม่ได้ตัวผู้ต้องคำพิพากษามาลงโทษในเวลาที่กำหนด ก็ถือว่าเป็นการขาดอายุความล่วงเลยการลงโทษ (หยุด แสงอุทัย, 2547) รัฐก็จะหมดอำนาจที่จะบังคับโทษแก่ผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดคนนั้นไป (คณิต ฌ นคร, 2560)

หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญา ได้มีการกำหนดเรื่องเกี่ยวกับอายุความล่วงเลยไว้ในมาตรา 98 - 101 สามารถแบ่งอธิบายในแต่ละมาตราได้ดังนี้

มาตรา 98 เป็นเรื่องอายุความล่วงเลยในการลงโทษ กล่าวคือ เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้วแต่ตัวจำเลยยังไม่ได้รับโทษ เช่น หนีระหว่างพิจารณา หรือได้รับโทษไม่ครบ เช่น หนีระหว่างจำคุก หากปล่อยเวลาให้เนิ่นนานเกินที่กฎหมายกำหนดไว้ จะถือว่าคดีนั้นขาดอายุความและลงโทษผู้นั้นไม่ได้อีก โดยมีระยะเวลาในการลงโทษแยกได้ คือ กรณีศาลลงโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก 20 ปี อายุความในการนำตัวจำเลยมาลงโทษคือ 20 ปี กรณีศาลลงโทษจำคุกจำเลยกว่า 7 ปี แต่ยังไม่ถึง 20 ปี อายุความในการนำตัวจำเลยมาลงโทษคือ 15 ปี กรณีศาลลงโทษจำคุกจำเลยกว่า 1 ปี ถึง 7 ปี อายุความในการนำตัวจำเลยมาลงโทษคือ 10 ปี กรณีศาลลงโทษจำคุกจำเลยตั้งแต่ 1 ปีลงมา หรือโทษอย่างอื่น อายุความในการนำตัวจำเลยมาลงโทษคือ 5 ปี ดังนั้น หากเกินกำหนดเวลาดังกล่าวก็จะไม่สามารถนำตัวจำเลยมาลงโทษได้อีก

มาตรา 99 เป็นกำหนดอายุความในการยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินเพื่อใช้ค่าปรับหรือกักขังแทนค่าปรับ ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายใน 5 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด หากพ้นกำหนดนี้จะบังคับโทษไม่ได้ ยกเว้นการกักขังแทนค่าปรับที่ทำต่อเนื่องกับการจำคุก

มาตรา 100 เกี่ยวข้องกับอายุความการบังคับโทษกักกัน หากศาลพิพากษาถึงที่สุดให้กักกัน แต่ผู้นั้นยังไม่ได้ถูกกักกัน หรือถูกกักกันไม่ครบถ้วน แล้วผ่านไปครบ 3 ปีนับจากวันพิพากษาหรือวันหลบหนีจะถือว่ามาตรการกักกันนั้นหมดอายุความลง ไม่สามารถบังคับโทษกักกันได้

มาตรา 101 คือ บทบัญญัติเรื่อง อายุความในการบังคับตามคำสั่งศาลเกี่ยวกับทัณฑ์บน ซึ่งกำหนดว่า หากศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดทำทัณฑ์บนตามมาตรา 46 แล้วผู้ทำทัณฑ์บนประพฤติดังกล่าวตามมาตรา 47 ฝ่ายเจ้าหน้าที่ต้องทำการบังคับโทษหรือร้องขอให้ศาลสั่งใช้เงินภายใน 2 ปี นับแต่วันที่ประพฤติดังกล่าว หากเกินกำหนดนี้ จะไม่สามารถบังคับได้

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์อายุความฟ้องร้องคดีอาญากรณีพนักงานอัยการและราษฎรเป็นโจทก์

1. หลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม หมายความว่า หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

Rule of Law คือ ประมวลหลักของสิทธิขั้นมูลฐานที่แทรกอยู่ในองค์การแห่งรัฐ ซึ่งมีอำนาจและวิธีการอันจะทำให้สิทธิเหล่านั้นมีผล ประกอบด้วยหลักสถาบันและวิธีการซึ่งมีอยู่ในกฎหมายอันชุมชนรับรองและคุ้มครองประโยชน์ของเอกชน โดยจำกัดขอบเขตอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ หลักที่ว่านี้ใช้บังคับแก่ฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ และทนายความ จึงเป็นที่รับรองกันว่าเป็นกฎหมายอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการก่อสิทธิขั้นมูลฐานตามกฎหมาย (จิตติ ดิงศักดิ์, 2562)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักนิติธรรมไว้โดยตรงจำนวน 2 มาตรา คือ มาตรา 3 และมาตรา 25 (ธนศพล ธนบุญวัฒน์, 2565) กับความมีอำนาจสูงสุดของรัฐสภา และมีเนื้อหาสาระสำคัญ คือ บุคคลทุกคนย่อมเสมอกันต่อหน้ากฎหมาย บุคคลไม่ว่าจะในชนชั้นใดย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายปกติธรรมดาของแผ่นดิน และบรรดาศาลธรรมดาทั้งหลายจะเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งกฎหมายดังกล่าว (อติเทพ อวยยะพัฒน์, 2565) แต่สิ่งที่ควรให้ความสำคัญคือองค์ประกอบของหลักนิติธรรมจำนวน 3 ประการ คือ

ประการแรก ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องรับผิดชอบภายใต้กฎหมายเดียวกัน
ประการที่สอง กฎหมายที่เป็นธรรม ต้องชัดเจน เปิดเผย มั่นคง และคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน
ประการที่สาม กระบวนการบังคับใช้ที่ยุติธรรม กระบวนการออกและบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ

2. หลักความเสมอภาค ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการ มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ได้มีคำวินิจฉัยตามหลักความเสมอภาค โดยอาจจำแนกหลักความเสมอภาคออกเป็นด้านต่าง ๆ ตามที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยไว้ (จักรกฤษณ์ อุตโม, 2567) ดังนี้

2.1 ความเสมอภาคทางสังคม (Social Equality) คือ ความเท่าเทียมกันทางสังคมของสมาชิกทุกคนในสังคม โดยไม่เลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างในเรื่องเพศหรือสถานะของบุคคลไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมแตกต่างกัน ก็สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติ เช่น ความเท่าเทียมในการเรียกค่าทดแทนของสามีและภรรยา (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 13/2567) ความเท่าเทียมในการสมรส (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564)

2.2 ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Equality) คือ การมีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในระดับที่อย่างน้อยต้องสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนสังคม เช่น ความเท่าเทียมในการจ้างงานคนพิการระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 18-19/2567)

2.3 ความเสมอภาคทางกฎหมาย (Equality of the Law) คือ สิทธิที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน โดยกฎหมายที่ตราออกมาจะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอกัน ซึ่งรวมถึงกระบวนการทางกฎหมายที่มีผลต่อประชาชนโดยรวม ตั้งแต่การออกกฎหมายที่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นการคุ้มครองบุคคลจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้บุคคลสามารถป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตนได้อย่างเสมอภาค เช่น หลักเกณฑ์ในการฎีการะหว่างพนักงานอัยการกับจำเลย (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 7/2567) การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 มาตรา 45 วรรคสี่ บัญญัติหลักเกณฑ์ในการฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ระหว่างพนักงานอัยการกับจำเลยไว้แตกต่างกัน โดยกำหนดให้อัยการสูงสุดรวมไปถึงพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดได้มอบหมายมีอำนาจรับรองฎีกาของฝ่ายโจทก์แต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่ต้องขออนุญาตต่อศาลฎีกา และกำหนดให้ศาลฎีการับ



ฎีกาของพนักงานอัยการโดยไม่สามารถใช้ดุลพินิจสั่งเป็นประการอื่น แต่กระบวนการพิจารณาของศาลนั้น พนักงานอัยการโจทก์เป็นคู่ความฝ่ายหนึ่งซึ่งมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับราษฎรที่เป็นจำเลยอย่างเหมือนกันสมควรที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวิธีการเดียวกันและได้รับการพิจารณาวินิจฉัยว่าจะรับฎีกาหรือไม่โดยศาลฎีกาเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวย่อมทำให้หลักประกันสิทธิในการฎีกาของคู่ความในคดีค้ำมนุษย์ระหว่างพนักงานอัยการกับจำเลยแตกต่างกัน ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล จึงขัดต่อหลักความเสมอภาค

2.4 ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) คือ การมีสิทธิทางการเมืองที่เท่าเทียมกัน ในกรณีนี้รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านตัวแทนและการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ทั้งในส่วนของผู้ลงคะแนนเสียงและผู้สมัครรับเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการสมัครรับเลือกตั้ง การกำหนดคุณสมบัติ รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น เช่น ความเท่าเทียมในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 11/2567)

2.5 ความเสมอภาคในโอกาส (Equality of Opportunity) คือ ความเท่าเทียมกันในการได้รับบริการสาธารณะของรัฐ การให้โอกาสทุกคนในการพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้อย่างเสมอภาคและไม่ถูกกีดกันออกจากกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม รวมถึงการคัดเลือกให้เข้าดำรงตำแหน่งต่าง ๆ โดยห้ามไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องสัญชาติ วุฒิการศึกษา สถานะของบุคคล หรือความพิการในการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ เช่น ความเท่าเทียมในการเข้าถึงตำแหน่งที่สำคัญ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 7/2564) ความเท่าเทียมในการได้รับบำเหน็จบำนาญของข้าราชการส่วนท้องถิ่น (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 10/2562)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้นำหลักความเสมอภาคมาใช้บังคับอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลในสังคม ซึ่งบทความนี้จะเน้นหลักความเสมอภาคทางกฎหมาย หรือ Equality of the Law ซึ่งถือเป็นหลักการพื้นฐานที่บุคคลทุกคนต้องได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน ปราศจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง

ผู้เขียนขอสรุปคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 14/2564 ดังนี้ ศาลอุทธรณ์ภาค 5 ส่งคำโต้แย้งของโจทก์ในคดีอาญา หมายเลขดำศาลจังหวัดนครสวรรค์ที่ 2830/2561 หมายเลขแดงศาลจังหวัดนครสวรรค์ที่ 1026/2562 เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 212 ข้อเท็จจริงตามหนังสือส่งคำโต้แย้งของโจทก์และเอกสารประกอบ สรุปได้ คือ ศาลจังหวัดนครสวรรค์ไต่สวนมูลฟ้อง และมีคำพิพากษายกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2562 เพราะโจทก์ไม่ได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดสิบปีนับแต่วันกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 (3) คดีของโจทก์จึงขาดอายุความ โจทก์ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภาค 5 และได้แย้งว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ในส่วนที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 5 มาตรา 26 และมาตรา 27

เหตุที่ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์และพนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้กำหนดขั้นตอนไว้แตกต่างกัน เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติหลักการสำคัญในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ว่า ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน ดังนั้น คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ผ่านกระบวนการสอบสวนพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมาแล้ว สำหรับคดีที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นราษฎรเป็นโจทก์ ไม่ได้ผ่านกระบวนการสอบสวนความผิดโดยพนักงาน

สอบสวนและการพิจารณาสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการเหมือนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ราษฎรมีอำนาจฟ้องคดีโดยไม่ต้องมีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อน ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของราษฎรผู้เสียหายเองว่าจะยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลหรือไม่ และสามารถฟ้องคดีอาญาได้ทันทีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดโดยไม่ต้องรอเวลาให้ใกล้จะขาดอายุความ การฟ้องคดีของราษฎรกฎหมายจึงกำหนดให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อนที่จะมีคำสั่งประทับฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (2) เพื่อจะได้พิจารณาตรวจสอบก่อนว่าคดีมีมูลพอที่ศาลจะรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่ หากคดีมีมูลศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา หากคดีไม่มีมูลศาลก็จะพิพากษายก

เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์หรือคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ต่างก็ต้องอยู่ในบังคับของกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (5) คือ ต้องฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดนับแต่วันกระทำความผิด การกำหนดเงื่อนไขใช้บังคับดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองบุคคลซึ่งอาจตกเป็นจำเลยเมื่อศาลได้ประทับฟ้อง ซึ่งมีมาตรการที่อาจต้องจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวได้ จึงไม่มีผลทำให้อายุความใช้บังคับแตกต่างกัน เนื่องจากในคดีอาญาอายุความเริ่มนับแต่วันกระทำความผิดเหมือนกัน และการได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้างต้น หากราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหายเห็นว่าการให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ดำเนินคดีอาญาแทนจะเป็นผลดีมากกว่าการดำเนินการฟ้องคดีเองก็สามารถร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่เพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินคดีแทนได้ ดังนั้น จึงไม่มีผลทำให้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ที่กำหนดให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนนั้นมีอายุความน้อยกว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ซึ่งศาลไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขึ้นศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ” ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 และมาตรา 27 (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2564)

ปัญหาการหยุดนับอายุความฟ้องร้องคดีอาญากรณีพนักงานอัยการและราษฎรเป็นโจทก์

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักนิติธรรมไว้โดยตรงและโดยอ้อมในมาตรา 3 และมาตรา 25 ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และหลักนิติธรรมมีเนื้อหาสาระสำคัญ คือ บุคคลทุกคนย่อมเสมอกันต่อหน้ากฎหมายไม่ว่าจะในชนชั้นใดย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายของแผ่นดิน และบรรดาศาลทั้งหลายจะเป็นผู้รักษาไว้ซึ่งกฎหมายดังกล่าว และกฎหมายที่ออกมาบังคับใช้นั้นต้องมีสาระสำคัญ คือ ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายทั้งภาครัฐและเอกชนต้องรับผิดชอบภายใต้กฎหมายเดียวกัน กฎหมายต้องเป็นธรรม กฎหมายต้องชัดเจน เปิดเผยมั่นคง และคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน และกระบวนการบังคับใช้ที่ยุติธรรม กระบวนการออกและบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ

ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยังได้บัญญัติถึงเรื่องหลักความเสมอภาคไว้ในมาตรา 27 สามารถแบ่งได้ออกเป็นหลายด้าน ซึ่งด้านที่สอดคล้องกับประเด็นในบทความนี้ คือ ด้านความเสมอภาคทางกฎหมาย (Equality of the Law) คือ สิทธิที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน กฎหมายที่ตราออกมาจะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอกัน ซึ่งรวมถึงกระบวนการทางกฎหมายที่มีผลต่อประชาชนโดยรวม ตั้งแต่การออกกฎหมายที่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นการคุ้มครองบุคคลจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้บุคคลสามารถป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตนได้อย่างเสมอภาค ซึ่งหมายความว่ากฎหมายที่ออกมาบังคับใช้นั้นต้องบังคับใช้ได้กับทุกคนและต้องบังคับใช้ในรูปแบบหลักเกณฑ์เดียวกัน



เมื่อพิจารณาประเด็นเรื่องอายุความฟ้องร้องคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 มีเกณฑ์กำหนดอายุความโดยคำนวณจากอัตราโทษขั้นสูงของฐานความผิดที่โจทก์ฟ้องจำเลยเป็นหลัก กล่าวคือ กรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก 20 ปี โจทก์จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลภายในกำหนดอายุความ 20 ปี กรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกกว่า 7 ปี แต่ยังไม่ถึง 20 ปี โจทก์จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลภายในกำหนดอายุความ 15 ปี กรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกกว่า 1 ปี ถึง 7 ปี โจทก์จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลภายในกำหนดอายุความ 10 ปี กรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกกว่า 1 เดือนถึง 1 ปี โจทก์จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลภายในกำหนดอายุความ 5 ปี และกรณีเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกต่ำกว่า 1 เดือน หรือโทษปรับ หรือโทษอื่น ๆ โจทก์จะต้องฟ้องจำเลยต่อศาลภายในกำหนดอายุความ 1 ปี สำหรับการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 กำหนดให้ “พนักงานอัยการ” และ “ผู้เสียหาย” มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม ซึ่งมีขั้นตอนการฟ้องคดีตามที่บัญญัติในมาตรา 162 วรรคหนึ่งแตกต่างกัน กล่าวคือ

1. กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 วรรคหนึ่ง (2) เมื่อศาลเห็นว่าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่หากศาลเห็นสมควรจะไต่สวนมูลฟ้องก็ได้

2. กรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 วรรคหนึ่ง (1) เมื่อศาลเห็นว่าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ให้ไต่สวนมูลฟ้อง เว้นแต่ราษฎรได้ฟ้องข้อเดียวกันกับที่พนักงานอัยการฟ้อง ศาลจะไม่ไต่สวนมูลฟ้องก็ได้

โดยหลักแล้วการกำหนดอายุความสำหรับฟ้องคดีขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด อัตราโทษที่กฎหมายกำหนดสำหรับการกระทำความผิดนั้น รวมทั้งการพิจารณาในแง่ของการรวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายในแต่ละประเทศจะกำหนดให้มีอายุความในการฟ้องคดี แต่อาจมีระยะเวลาที่แตกต่างกันออกไป สำหรับการกระทำความผิดฐานต่าง ๆ โดยทั่วไปการกำหนดอายุความของการกระทำความผิดจะมีการกำหนดระยะสั้นหรือยาวแตกต่างกันสอดคล้องกับกฎแห่งการลืม โดยกฎแห่งการลืมนั้นมีหลักว่า “เวลาล่วงเลยไปยิ่งนานเท่าใดความทรงจำก็ยิ่งน้อยลงเท่านั้น” อย่างไรก็ตาม การกระทำความผิดบางประเภทก็ไม่มีอายุความในการฟ้องคดีหรือกรณีความผิดบางประเภทกฎหมายกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับอายุความไว้ชั่วคราว แต่ไม่ว่าจะกำหนดอายุความไว้เป็นประการใดก็ตาม แต่ประการสำคัญคือ ในเมื่อเป็นการฟ้องในข้อหาหรือฐานความผิดเดียวกันก็จำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์การนับอายุความเป็นอย่างเดียวกัน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ที่กำหนดเกณฑ์เกี่ยวกับอายุความฟ้องร้องจึงต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรมและหลักความเสมอภาคตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดด้วย

แต่จะเห็นได้ว่า อายุความฟ้องคดีอาญาเริ่มนับแต่วันกระทำความผิด และจะหยุดนับเมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลตามกำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 โจทก์จึงต้องฟ้องและต้องได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลเพื่อให้อายุความสะดุดหยุดลง แต่ตามที่กล่าวมาข้างต้นว่า กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน นั้นหมายความว่า กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์หากได้ฟ้องคดีต่อศาล อายุความจะหยุดนับทันที แต่กรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนระหว่างไต่สวนมูลฟ้องถือว่าจำเลยยังไม่อยู่ในอำนาจศาล จึงยังไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลแล้ว อายุความยังไม่หยุดนับ หากครบระยะเวลาตามมาตรา 95 ไปในระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง คดีย่อมขาดอายุความแล้ว อย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5650/2562 โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายยื่นฟ้องจำเลย แต่ศาลชั้นต้นต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องคดีของโจทก์ต่อไป ระหว่างนั้นจะถือว่าได้ตัวจำเลยมาศาลและจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วไม่ได้ อายุความยังไม่หยุดนับ โจทก์ไม่ได้ตัวจำเลยมาพิจารณาภายในกำหนดเวลาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 คดีโจทก์เป็นอันขาดอายุความ หรือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2144/2539 ข้อหาความผิดฐานใช้เอกสารปลอมซึ่งต้องระวางโทษ

จำคุกไม่เกิน 3 ปี ต้องฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายใน 10 ปี นับแต่วันกระทำความผิด จำเลยกระทำความผิดเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2527 วันสุดท้ายของอายุความ 10 ปี คือวันที่ 3 ธันวาคม 2537 แม้ว่าพนักงานตำรวจจับจำเลยได้เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2537 และพนักงานสอบสวนอนุญาตให้จำเลยประกันตัวไปในวันเดียวกัน ต่อมาพนักงานอัยการผิดฟ้องโดยไม่ได้นำตัวจำเลยส่งศาลในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2537 แม้ศาลอนุญาตให้ผิดฟ้องได้ ก็ยังถือไม่ได้ว่าได้ตัวจำเลยมาอยู่ในอำนาจศาลแล้ว เพราะไม่มีการส่งมอบตัวจำเลยต่อศาลเมื่อโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยเป็นคดีนี้ในวันที่ 2 ธันวาคม 2537 โดยไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลจนกระทั่งถึงวันที่ 7 มีนาคม 2538 อันเป็นวันนัดไต่สวนมูลฟ้องโจทก์ก็ไม่มีตัวจำเลยมาศาล คดีโจทก์จึงขาดอายุความ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้นยิ่งแสดงให้เห็นว่าคดีจำนวนไม่น้อยที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องแล้วคดีขาดอายุความไปในระหว่างไต่สวนมูลฟ้องซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมากกับราษฎรที่เป็นโจทก์เพราะไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ บางครั้งก็จะส่งผลถึงความเสียหายเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งด้วย

ทั้งนี้ หากพิจารณาตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 14/2564 ผู้เขียนขอเสนอความเห็นในทางวิชาการด้วยเหตุผลคือ เห็นว่าคำวินิจฉัยดังกล่าวแสดงเหตุผลว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง เฉพาะในส่วนที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายในกำหนด ดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ” ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 26 และมาตรา 27 เพราะเห็นว่า ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาลไม่จำเป็นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อน เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติหลักการสำคัญในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ว่าห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน ดังนั้น คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์จึงต้องผ่านกระบวนการสอบสวนพิจารณาสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีมาแล้ว ซึ่งเป็นระบบการตรวจสอบถ่วงดุลและคานอำนาจกัน อันเป็นหลักประกันความยุติธรรมในเบื้องต้นว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์จะมีมูลเพียงพอที่ศาลจะสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาได้โดยไม่ต้องที่ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ แต่คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีนั้น ไม่ได้ผ่านกระบวนการสอบสวนความผิดของพนักงานสอบสวนและการพิจารณาสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ราษฎรมีอำนาจฟ้องคดีโดยไม่ต้องมีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อน ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของราษฎรผู้เสียหายเองว่าจะยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลหรือไม่ และสามารถฟ้องคดีอาญาได้ทันทีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิด โดยไม่ต้องรอเวลาให้ใกล้จะขาดอายุความ การฟ้องคดีของราษฎรจึงไม่ผ่านกระบวนการดังกล่าวข้างต้น กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อนที่จะมีคำสั่งประทับฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1) เพื่อจะได้พิจารณาตรวจสอบก่อนว่าคดีมีมูลพอที่ศาลจะรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่ หากคดีมีมูลศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา หากคดีไม่มีมูลศาลก็จะพิพากษายกฟ้อง คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวจึงเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์หรือคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ต่างก็ต้องอยู่ในบังคับของกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (5) คือต้องฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดนับแต่วันกระทำความผิด

ผู้เขียนไม่ได้โต้แย้งหรือไม่เห็นด้วยกับกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์แต่อย่างใด ผู้เขียนเข้าใจหลักที่ว่าในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์นั้น ไม่ได้ผ่านกระบวนการสอบสวนความผิดของพนักงานสอบสวนและการพิจารณาสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการเหมือนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อนที่จะมีคำสั่งประทับฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 วรรคหนึ่ง (1) เพื่อจะได้พิจารณาตรวจสอบก่อนว่าคดีมีมูลพอที่ศาลจะรับคดีไว้พิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่ ประเด็นที่ผู้เขียนเห็นว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ไม่สอดคล้องต่อหลักนิติธรรมและหลักความเสมอภาคตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนด คือ เรื่องการหยุดนับอายุความ เพราะเรื่องอายุความเป็นเรื่องสำคัญในคดีอาญา ปัญหาว่าคดีขาดอายุความหรือไม่ในคดีอาญาเป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เนื่องจากไม่ต้องการไต่



สวนมูลฟ่องก่อน อายุความจึงหยุดนับทันทีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาล แต่สำหรับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์อายุความจะหยุดนับเมื่อศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งประทับฟ้องแล้ว จึงเหมือนว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง ในส่วนที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ” ไม่สามารถใช้ปฏิบัติได้จริงในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดี เพราะจะต้องเผื่อเวลาสำหรับการไต่สวนมูลฟ้องและดำเนินการออกหมายเรียกหรือหมายจับเพื่อให้ได้ตัวจำเลยมาศาลด้วย อายุความในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์จึงอาจไม่เท่ากับในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง จึงขัดต่อหลักนิติธรรมในการบัญญัติกฎหมาย ไม่สามารถบังคับใช้เป็นกาณ์ทั่วไปในทุกกรณี ทำให้ผลของคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และผู้เสียหายเป็นโจทก์แตกต่างกัน กระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า กระบวนการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์นั้นเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อคัดกรองคดีที่ขึ้นสู่ศาล เนื่องจากคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีไม่ได้ผ่านกระบวนการสอบสวนความผิดของพนักงานสอบสวนและการพิจารณาสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการเหมือนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึงเห็นสมควรให้มีขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องต่อไปได้ แต่ควรกำหนดหลักเกณฑ์หรือแก้ไขกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ให้คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์อายุความสะดุดหยุดลงเมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาล แม้ว่าศาลจะยังไม่มีคำสั่งประทับฟ้องก็ตาม

สรุป

ตามหลักนิติธรรมซึ่งเป็นหลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องรับผิดชอบภายใต้กฎหมายเดียวกัน และกระบวนการบังคับใช้ที่ยุติธรรม กระบวนการออกและบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 จึงต้องชอบด้วยหลักนิติธรรม หมายความว่า บุคคลผู้เป็นโจทก์ฟ้องคดีทุกคน ไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ หรือราษฎร ต้องอยู่ภายใต้หลักกฎหมายเดียวกัน แต่ในทางปฏิบัติปัจจุบันกระบวนการฟ้องคดีต้องอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 162 วรรคหนึ่ง (1) และ (2) กล่าวคือ ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลชั้นต้นมีอำนาจประทับฟ้องได้โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน แต่ในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อฟ้องคดีต่อศาลแล้วศาลต้องนัดไต่สวนมูลฟ้องก่อน หากศาลเห็นว่าคดีมีมูลก็จะมีคำสั่งประทับฟ้อง แต่หากคดีไม่มีมูลศาลก็จะมีคำสั่งไม่รับฟ้องหรือยกฟ้อง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ในคดีอาญาถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ” นั้นใช้บังคับไม่เท่าเทียมกันระหว่างคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์และพนักงานอัยการเป็นโจทก์ เนื่องจากในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์อายุความจะหยุดนับทันทีเมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาล แต่ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์อายุความจะหยุดนับต่อเมื่อศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งประทับฟ้องแล้ว ซึ่งขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้องก็ใช้ระยะเวลาหนึ่ง ส่งผลให้คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ขาดอายุความในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ไปไม่น้อย ผู้เขียนเห็นว่า ต้องมีการวางแนวทางหรือแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคหนึ่ง ให้คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์อายุความหยุดนับเมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลเช่นเดียวกับคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคทางกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2562). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คณิต ณ นคร. (2560). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- จักรกฤษณ์ อุตโม. (2567). การคุ้มครองความเสมอภาคทางสังคม เศรษฐกิจ กฎหมาย และการเมือง รวมถึงความเสมอภาคในโอกาสตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ของศาลรัฐธรรมนูญไทย. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2569 จาก [https://occ_th.constitutionalcourt.or.th/article_detail/การคุ้มครองความเสมอภาคทางสังคม-เศรษฐกิจ-กฎหมาย-และการเมือง-รวมถึงความเสมอภาคในโอกาสตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย--พุทธศักราช--2560-ของศาลรัฐธรรมนูญไทย#:~:text=3\)%20ความเสมอภาคทางกฎหมาย,อันเป็นการ](https://occ_th.constitutionalcourt.or.th/article_detail/การคุ้มครองความเสมอภาคทางสังคม-เศรษฐกิจ-กฎหมาย-และการเมือง-รวมถึงความเสมอภาคในโอกาสตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย--พุทธศักราช--2560-ของศาลรัฐธรรมนูญไทย#:~:text=3)%20ความเสมอภาคทางกฎหมาย,อันเป็นการ)
- จิตติ ตังศภัทย์. (2562). “หลักวิชาซีพกฎหมาย” รวมผลงานทางวิชาการของศาสตราจารย์จิตติ ตังศภัทย์ เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์ และไบรอัน เอ็ม เพียร์ซ. (2550). อายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญา สำนักวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด.
- ธนศพล ชนบุญวัฒน์. (2565). หลักนิติธรรมภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2569 จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=14456.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. (2567). กฎหมายอาญาพิสดาร เล่ม 1 (ฉบับปรับปรุงใหม่ 2567). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทางหุ้นส่วนจำกัดแสงจันทร์การพิมพ์.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2564). สรุปคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 14/2564. เรียกใช้เมื่อ 5 พฤษภาคม 2569 จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=13373
- หยุด แสงอุทัย. (2547). กฎหมายอาญา ภาค 1. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อติเทพ อวยยะพัฒน์. (2565). หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2569 จาก [https://occ_th.constitutionalcourt.or.th/article_detail/หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย#:~:text=%20หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย%20นายอติเทพ%20อวยยะพัฒน์%20ผู้เชี่ยวชาญด้านคดี%20สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ%20คำว่า,คือ%201\)%20บุคคลทุกค](https://occ_th.constitutionalcourt.or.th/article_detail/หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย#:~:text=%20หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย%20นายอติเทพ%20อวยยะพัฒน์%20ผู้เชี่ยวชาญด้านคดี%20สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ%20คำว่า,คือ%201)%20บุคคลทุกค)